

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Remissvar – Promemorian Ett nytt brott om olovlig befattning med betalningsinstrument - Genomförande av non-cash direktivet (Ds 2020:1)

Sammanfattning

Utifrån de intressen som Åklagarmyndigheten har att beakta tillstyrks förslaget om införandet av det nya brottet *olovlig befattning med betalningsinstrument*. Åklagarmyndigheten har emellertid vissa synpunkter vad gäller andra och fjärde stycket i den föreslagna 9 kap. 3 c § BrB.

Enligt Åklagarmyndighetens uppfattning bör förslaget att kriminalisera försök, förberedelse och stämpling till häleri av normalgraden i det fortsatta lagstiftningsarbetet kompletteras med en analys av vilka konsekvenser förslaget kan få från ett mer generellt perspektiv.

Ett nytt brott införs i 9 kap. brottsbalken (avsnitt 7.1.1)

Med utredarens bedömning att det behöver införas ett nytt brott för att fullt ut uppfylla direktivets kriminaliseringskrav tillstyrker Åklagarmyndigheten att det införs ett nytt gradindelad brott med benämningen *olovlig befattning med betalningsinstrument* med placering i brottsbalken.

Angående legaldefinitionen

Det första ledet av den legaldefinition av betalningsinstrument som föreslås införas i andra stycket föranleder vissa betänkligheter. Med vanligt språkbruk kan uttrycket ”skyddade utrustningar, föremål eller handlingar” anses vara omfattande, men tillämpningsområdet begränsas kraftigt av legaldefinitionens andra led – att det ska ge möjlighet att överföra pengar eller penningvärde. Emellertid riskerar den föreslagna legaldefinitionen, som ska vara teknikneutral, ändå att vara för snäv. I jämförelse med den föreslagna definitionen synes definition av (fysiska) betalningsinstrument i artikel 1 rambeslutet vara mindre

begränsande. Därtill kommer att begreppet betalningsinstrument redan har en annan definition i lagen (2010:751) om betaltjänster.

Det skulle kunna hävdas att den svenska översättningen ”skyddade utrustningar, föremål eller handlingar” inte helt svarar mot det engelska uttrycket ”protected device, object or record” vilket kan leda till oönskade effekter. För att närmare åskådliggöra detta ges i det följande ett mer utförligt exempel.

Utredningen menar att en mobilapplikation ska kunna omfattas av den föreslagna definitionen. Det är dock tveksamt om en mobilapplikation språkligt kan sägas vara en ”skyddad utrustning, föremål eller handling”. Utredningen anger vidare att kriminaliseringen ska kunna omfatta digitala plånböcker som tillåter överföring av virtuella valutor (s. 68). En plånbok för virtuella valutor är en programvara som inte nödvändigtvis är lokalt installerad genom en applikation i en mobil enhet, utan plånboken kan också finnas på en server som användaren har tillgång till via en hemsida. Samma plånbok kan alltså vara åtkomlig både från en mobilapplikation och genom inloggning från exempelvis en dator på hemsidan. Även traditionella banktjänster har sådana åtkomstsätt. Det är ännu mer svårförenligt med den språkliga betydelsen att kalla en hemsida för skyddad utrustning, föremål eller handling, även om den skyddas av ett inloggningsförfarande.

Om mobilapplikationen, trots ovan uttryckta tveksamhet, skulle rymmas inom den föreslagna definitionen men inloggningen på en hemsida skulle falla utanför, skulle samma gärning vara straffbar eller straffri enbart beroende på det tekniska utförandet. Detta kan inte vara meningen och det vore varken förutsebart, ändamålsenligt eller förenligt med ansatsen att bestämmelsen ska vara teknikneutral.

I sammanhanget kan även nämnas Högsta domstolens uttalande i NJA 2016 s. 1093 om legalitetsprincipen: ”Principen innefattar också ett krav på viss precision hos straffbud och ett förbud mot att ett förfarande anses straffbart trots att det inte med vedertagna tolkningsmetoder kan inordnas under ett straffbuds ordalydelse.” Även genom uttalanden i NJA 2016 s. 3 har Högsta domstolen framhållit betydelsen av ordalydelsen vid tolkning av en lags innebörd.

Mot bakgrund av ovanstående ser Åklagarmyndigheten att det kan finnas en risk för att straffbestämmelsen inte kan tillämpas som det är tänkt om den aktuella

legaldefinitionen av betalningsinstrument införs på det sätt som föreslås. Detta bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Brottet är subsidiärt till andra brott i brottsbalken (avsnitt 7.1.3)

Den föreslagna subsidiaritetsklausulen är vid och omfattar samtliga brottsbalksbrott med samma eller högre straffskala. Detta skiljer sig från andra liknande bestämmelser i BrB, exempelvis 4 kap. 9 - 9 a §§, 6 kap. 10 § och 10 kap. 4 §, där det hänvisas till brott i samma kapitel eller till specifika brott. Utformningen av klausulen används i specialstraffrätten, exempelvis i 10 kap. 8 § djurskyddslagen och 5 § lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall. Eftersom det nya brottet till stor del överlappar andra brott med samma straffskala i BrB kan detta ge upphov till viss osäkerhet kring när det nya brottet är avsett att tillämpas. Därtill kommer att det nya brottet i vissa situationer skulle kunna överlappa även specialstraffrättsliga brott, såsom penningtvättsbrott, som inte omfattas av subsidiaritetsklausulen. Dessa situationer är dock inte närmare berörda i promemorian.

Slutligen kan påpekas att det mot bakgrund av Högsta domstolens uttalanden i NJA 2016 s. 129 är osäkert om subsidiaritetsklausulen får den effekt som eftersträvas.

Kriminalisering av förstadier till häleri av normalgraden (avsnitt 7.2)

Förslaget om att kriminalisera försök, förberedelse och stämpling till häleri har utretts i bl.a. SOU 2013:85 och Ds 2019:1. Uppfattningen i dessa utredningar var att det inte fanns tillräckliga skäl att kriminalisera förstadierna till häleri. De skäl som fördes fram i dessa utredningar torde alltjämt vara bärande men har inte berörts i promemorian.

Direktivet kräver att försök till vissa gärningar kriminaliseras. Utredningen bedömer att sådana gärningar enligt gällande rätt skulle kunna vara (försök till) häleri av normalgraden. Det är därför förståeligt att utredningen bedömer att förstadier till häleri behöver kriminaliseras. Huruvida det nya brottet *olovlig befattning med betalningsinstrument* är utformat eller annars skulle kunna utformas på ett sådant sätt att det täcker direktivets krav är dock inte helt klarlagt. Effekten av att kriminalisera förstadierna till häleri av normalgraden på det sätt som nu föreslås blir dock att även andra gärningar, än sådana som har med betalningsmedel att göra, blir straffbara. Vilka konsekvenser en sådan ordning får ur ett mer generellt perspektiv bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Detta yttrande har beslutats av riksåklagaren Petra Lundh efter föredragning av kammaråklagaren Johan Lengholm. I den slutliga handläggningen av ärendet har också rättschefen Marie-Louise Ollén och tf överåklagaren Astrid Eklund deltagit.

Petra Lundh

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättsavdelningen

Biblioteket

Lotta Myrén, chefssekreterare